

УДК 342.95

Вікторія Сергіївна МАКАРЕНКО,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри поліцейської діяльності

та публічного адміністрування факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3310-0684>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ, ЩО СПРИЯЄ ЗАПОБІГАННЮ КОРУПЦІЇ, В КРАЇНАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ ЯК ДОСВІД, ЯКИЙ МАЄ БУТИ ВРАХОВАНИЙ УКРАЇНОЮ

Одним із найбільш вірогідних шляхів вступу України до лав Європейського Союзу є об'єднання із найближчими країнами-претендентами, як-то Грузією, у певну «коаліцію». Прикладом такої діяльності є країни Вишеградської четвірки (Польща, Чехія, Словаччина та Угорщина) що саме і реалізували такий шлях вперше. Поглянемо на проблемні аспекти, що мають бути враховані Україною.

Однією з найбільш поширених проблем, визнаних в Вишеградської регіоні (країни V4), є проблематичне виконання закону, що проявляється в звітах ННД у відмінностях між оцінками правових рамок і практичних методів. Переважання юридичної формалізму, при якому правила реалізуються вузько, без особливого обліку початкового наміру законодавства або більш широких аспектів (соціальних, етичних), значно знижує загальні бали в національних системах сумлінності по всьому регіону. Іншими словами, те, що написано в книгах, не обов'язково стає ефективним на практиці. Дослідження показують, що найбільш важливими факторами, як правило, є ступінь інституційної і політичної сумісності, політичні уподобання суб'єктів і адміністративні можливості урядів. Хоча деякі з цих факторів унікальні для кожної країни і можуть дати правдоподібні пояснення їх проблеми реалізації, також можна знайти спільну досвід, який сформував інститути і дійових осіб в регіоні і вплинув на реалізацію у всьому регіоні [1]. Без сумніву, найбільш цікавим для нас досвідом країн V4 є вступ і членство в ЄС.

Під час вступу в ЄС країнам-кандидатам довелося змінити та прийняти сотні правових норм, щоб забезпечити сумісність своїх правових систем з *acquis communautaire*. У звіті 1997 року про готовність країн-кандидатів до членства Європейська комісія вперше представила звіти про моніторинг країн-кандидатів для вимірювання їх

прогресу на шляху до вступу на регулярній основі. Використовуючи умови ЄС як «стратегію переговорів щодо заохочення винагородою, відповідно до якої ЄС надає зовнішні стимули урядам, щоб вони відповідали встановленим умовам» [2], Комісія безпосередньо впливала на країни-кандидати з метою підвищення ефективності їх законодавчих систем. Підхід «батога і пряника» виявився успішним. Країни-кандидати зуміли за відносно короткий період змінити свої правові та інституційні положення.

Крім того, вимоги ЄС дозволили країнам V4 вдосконалити, переглянути або повністю скасувати інституційні рамки, створені в результаті приєднання. Однією з вимог, які висувалися для вступу в ЄС, було створення і підтримка адміністративного потенціалу, побудованого на принципах професіоналізації та політичного нейтралітету. Ян-Хінрік Мейер-Салінг зазначає, що тільки Естонія, Литва і Латвія продовжили адміністративні реформи після вступу в ЄС, в той час як Словаччина, Польща і Чеська Республіка скасували або істотно переглянули положення, прийняті під час приєднання. Словаччина, наприклад, скасувала Управління державної служби, що призвело до посилення політичного впливу на державну службу, практика, що була поширена в 90-х роках [3]. Ці так звані «м'які правила», які були частиною умов до вступу, але не були частиною *acquis communautaire*, були розроблені, щоб ліквідувати розрив між законом в теорії і законом на практиці. Масштаби змін в системах державної служби в країнах V4 після 2004 року вказують на рамки умов вступу до ЄС, але також вказують на те, що соціалізуючи ефекти умов не змогли змінити цінності внутрішніх суб'єктів країн. Всі умови були реалізовані, але цінності кардинально не змінилися. Таким чином, наявні умови в країнах посилили важливість політичної (вертикальної) підзвітності перед зовнішніми організаціями (ЄС, Світовий банк, МВФ), але в той же час послабили горизонтальну підзвітність перед місцевими виборцями. Як зазначив Клаус Гетц, «в умовах, коли інститути країн далекі від стабільних, а їх «соціалізуючий» ефект зазвичай обмежений, всі дійові особи мають значення» [4, с. 260-263]. Немає простих рішень для підвищення ефективності дотримання закону в Чеській Республіці, Угорщині, Польщі і Словаччині. Національні звіти країн V4 показують, що реалізації цього (як на стадії виконання, так і на стадії застосування) перешкоджають недоліки в судових системах, адміністративні можливості контролюючих інститутів і громадянського суспільства, яке одночасно стикається з недостатністю фінансування і нехваткою персоналу. Як зазначає Герда Фолкнер, під час обговорення недоліків реалізації законодавства ЄС у державах-членах

«майже трагічно бачити, як закони, які так складно реалізувати під час переговорів на рівні ЄС, пізніше так часто не поважаються в країнах-членах» [5, с. 18].

Крім загальних положень, що захищають свободу слова, свобода ЗМІ спирається на: економічні чинники; загальна функціональність судової системи; доступ до ліцензій на мовлення; захист джерел інформації; доступ до інформації та положень, що стосуються змісту, включаючи публікацію засекреченої інформації; закони про дифамацію. Також важливі методи нагляду за ЗМІ, що встановлюють межі для політичного або адміністративного втручання в роботу ЗМІ, а також відповідні санкції. Роль ЗМІ як інструменту громадського контролю підтримується правом журналістів на захист анонімності своїх джерел інформації, а також їх «ліцензією на репортаж», тобто їх свободою поширювати інформацію, яка представляє суспільний інтерес. У Словаччині та Чеській Республіці право не розкривати джерела інформації обмежується тільки зобов'язанням запобігати злочинній поведінці, про яку журналіст зобов'язаний повідомляти. Загалом засоби масової інформації можуть вільно працювати, а громадяни всіх чотирьох країн мають доступ до широкого кола інформаційних джерел [1]. Правові положення не відступають від міжнародних стандартів, за винятком Угорщини, яка стала об'єктом жорсткої критики щодо свого нового закону про ЗМІ. Угорський Закон про ЗМІ наказує особливу відповідальність «постачальникам медіапослуг, що володіє значною ринковою владою». Що стосується змісту, то сюди входить обов'язкова трансляція новин. Закон також забороняє присвячувати більше 20% тривалості інформаційних програм «повідомленнями кримінального характеру, що не кваліфікуються як інформація, що служить демократичному громадській думки» (в середньому, на рік) [6]. Але регулювання контенту є джерелом стурбованості на ширшому рівні в Угорщині. Положення нового закону про ЗМІ, спрямовані на захист аудиторії від образ, погроз суспільної моралі і ненависті до більшості чи меншості, є широкими, а підстави для розслідування органом нагляду за ЗМІ неясні.

Можна виділити кілька областей, в яких проблеми країн Вишеградської групи зустрічаються досить часто. Дуже широка і фундаментальна проблема - це фінансовий стан неурядових громадських організацій, включаючи доступні для них джерела фінансування (особливо в разі контролюючих організацій). Інші проблеми - це відсутність прозорості і в більшості випадків відсутність механізмів саморегулювання. В даний час у всіх країнах V4 загальноприйнятим є, що неурядові громадські організації залежать від державних установ та

фінансування, а також від фінансування ЄС. Це є ще одним проблемним аспектом, адже незалежність ЗМІ є надзвичайно важливою для країн, що прагнуть до вступу в ЄС.

Список бібліографічних посилань

1. Transparency International Hungary. *Corruption Risks in the Visegrad Countries Visegrad Integrity System Study*. Hungary. 2012. URL: <http://rai-see.org/wp-content/uploads/2016/01/visegrad.898.pdf>.
2. Schimmelfennig, F., Sedelmeier, U. Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe. *Journal of European Public Policy*, 11. 2004. P. 670.
3. Meyer-Sahling, J-H. Sustainability of Civil Service Reforms in Central and Eastern Europe Five Years after EU Accession. SIGMA Paper № 44, OECD. 2009. URL: [http://www.oecd.org/olis/2009doc.nsf/LinkTo/NT00002C4A/\\$FILE/JT03264288](http://www.oecd.org/olis/2009doc.nsf/LinkTo/NT00002C4A/$FILE/JT03264288).
4. Goetz, K. H. (2005) The New Member States and the EU: Responding to Europe. In: Bulmer, S., Lequesne, Ch., eds., 2005. The Member States of the European Union. Oxford: Oxford University Press. P. 254–285.
5. Falkner, G. Compliance with EU Social Policies in Old and New Member States: Different Worlds, Different Remedies. Working Paper No. 06/2010. *Institute for European Integration Research*. 2010. URL: <http://www.eif.oeaw.ac.at/downloads/workingpapers/wp2010-06.pdf>
6. Act CLXXXV of 2010 on Media Services and Mass Communication. URL: https://hunmedialaw.org/dokumentum/153/Mttv_110803_EN_final.pdf.

Одержано 06.04.2021

УДК 341.215

Вікторія Анатоліївна МЕЛЬНИК,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1148-6988>

ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ ЗАГРОЗАМ ТА ВИКЛИКАМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ СУЧАСНИМИ МІГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ

Однією із характерних властивостей сучасного світу є надзвичайно активні та масштабні міграційні процеси. Звісно міграція не є здобутком чи надбанням сьогодення й існувала ще у стародавні часи. Вона, тобто міграція, є явищем об'єктивно обумовленим, і на